

УДК 338.43:351.863

DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V48(2024)-17

Трусова Н. В., доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів, обліку та оподаткування, Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя, Україна

ORCID: 0000-0001-9773-4534

e-mail: trusova_natalya5@ukr.net

Степанюк Р. С., здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя, Україна

ORCID: 0009-0005-1499-5496

e-mail: ekonomyst-8105@ukr.net

Експортний потенціал аграрного сектора України в умовах глобального регулювання міжнародної торгівлі

Анотація. Досліджено глобальні зміни у розвитку експортного потенціалу аграрного сектора економіки України. Реалізовано економічний інструментарій експортного потенціалу аграрного сектора економіки України через ідентифікацію його складових за галузевим напрямом розподілу продукції. Враховано методичні підходи до оцінки експортного потенціалу аграрного сектора в умовах глобального регулювання міжнародної торгівлі. Визначено стимулюючі детермінанти нарощування експортного потенціалу аграрного сектора економіки України з урахуванням механізму регулювання міжнародної торгівлі суб'єктів зерновиробництва. Розроблено механізм забезпечення глобальних конкурентних позицій аграрного сектора країни на міжнародному ринку за умови використання послуг спеціалізованих експортно-логістичних агентств. Створено систему показників для визначення оцінки експортного потенціалу аграрного сектора за галузевим напрямом розміщення продукції. Визначено частку експорту продукції суб'єктів зерновиробництва України в загальній структурі експортно-імпортних операцій з ЄС та проаналізовано місячні обсяги експортної ланки України на міжнародному ринку. Наведено глобалізаційний баланс пропозиції пшениці у восьми країнах-експортерах та їх реальний стан на міжнародному ринку. Здійснено прогноз валютних надходжень від реалізації експортного потенціалу аграрного сектора України за галузевим розподілом виробництва на середньострокову перспективу з урахуванням об'єктивних чинників та геополітичних ризиків. Визначено прогнозу тенденцію до зниження експорту української пшениці та кукурудзи на міжнародному ринку через воєнний стан в Україні. Наведено песимістично-оптимістичний сценарій зростання (зниження) ВВП України на нижній та верхній межах експортного потенціалу аграрного сектора за галузевим напрямом виробництва зерна.

Ключові слова: експортний потенціал; аграрний сектор економіки; галузь сільського господарства; експортна квота; суб'єкти виробництва зерна.

Trusova Natalia, Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Finance, Accounting and Taxation, Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University, Zaporizhzhia, Ukraine

Stepaniuk Roman, graduate student of the third (educational and scientific) level of higher education, Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University, Zaporizhzhia, Ukraine

Export Potential of the Agricultural Sector of Ukraine Under the Global Regulation of International Trade

Abstract. Introduction. Global changes in the development of the export potential of the agricultural sector of Ukrainian economy have been studied. The economic toolkit of the export potential of the agricultural sector of Ukrainian economy has been implemented through the identification of its components according to the sectoral direction of product distribution. Methodical approaches to the estimation of the export potential of the agricultural sector in the conditions of the global regulation of international trade are considered.

Results. Stimulating determinants of the increase of the export potential of the agricultural sector of the economy of Ukraine are determined taking into account the regulatory mechanism of the international trade of grain producing entities. The mechanism of ensuring the global competitive positions of the country's agricultural sector on the international market, using the services of specialized export-logistic agencies, has been developed. A system of indicators has been created for assessing the export potential of the agricultural sector according to the industrial direction of product placement. The share of exports of products of Ukrainian grain production units in the overall structure of export-import transactions with the EU was determined, and the monthly volumes of Ukraine's export chain on the international market were analyzed.

Conclusions. The globalization balance of wheat supply in eight exporting countries and their real state on the international market are given. The forecast of foreign exchange earnings from the realization of the export potential of the agricultural sector of Ukraine according to the sectoral distribution of production in the medium-term perspective was made, taking into account objective factors and geopolitical risks. The tendency to decrease the export of Ukrainian wheat and corn on the international market is predicted due to the state of war in Ukraine. A pessimistic-optimistic scenario of the growth

¹Стаття надійшла до редакції: 02.10.2024

Received: 02 October 2024

(decrease) of the GDP of Ukraine at the lower and upper limits of the export potential of the agricultural sector according to the sectoral direction of grain production is given.

Keywords: export potential; agrarian sector of the economy; branch of agriculture; export quota; subjects of grain production.

JEL Classification: E22; Q13; Q16; Q55.

Постановка проблеми. Макроекономічна стабільність, розуміння та можливість прогнозування загальних тенденцій змін зовнішнього і внутрішнього середовищ є одними з головних детермінант успішного ведення бізнесу та сталого економічного розвитку аграрного сектора економіки України. Проте повномасштабне вторгнення росії на територію суверенної України не просто порушило усталений порядок і принципи функціонування аграрного сектора, але й зумовило хаос у поточному та стратегічному плані держави, звело нанівець позитивні очікуванні зміни щодо запобігання продовольчій кризі.

Наслідками воєнних дій для українського бізнесу стало ускладнення логістики, руйнування ланцюгів поставок та збуту, зниження попиту на продукцію, нестача сировини та працівників, часткове або повне припинення роботи частини підприємств, а також фізичне знищення низки товаровиробників, у тому числі й аграрних. На думку А. Мазаракі, Т. Мельник, росія завдала українській економіці удару, який можна порівняти з руйнуваннями у Другій світовій війні [12]. Західні експерти прогнозують невтішні показники розвитку аграрного сектора України у майбутньому. За прогнозами Світового банку, обсяг ВВП України через скорочення можливостей аграрного сектора може скоротитись на 45,1 відсотків [22]. Експерти Economist Intelligence Unit Limited оцінюють таке зменшення більш ніж на 46 відсотків [2]. Довгострокові наслідки оцінити наразі важко, оскільки бойові дії на території країни тривають. За оцінками експертів ООН, така ситуація є найгіршою за останні 50 років розвитку людства і вимагає негайного реагування з боку урядів для уникнення катастрофи.

До російського вторгнення Міністерство економіки України очікувало, що у 2022-2024 рр. вітчизняна економіка розвиватиметься завдяки прискоренню економічного зростання аграрного сектора [17], в тому числі, за рахунок зростання експорту аграрної продукції. Саме експорт є одним із головних засобів сприяння економічному зростанню та інструментом активізації наявних та потенціальних конкурентних переваг українських товаровиробників на світових ринках. За базовим сценарієм, показники динаміки обсягів національного аграрного експорту мали збільшитись на 6,5% у 2022 р., на 7,7% у 2023 р. та на 7,9% у 2024 році. [17].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням викликів розвитку експорту та імпорту аграрної продукції в умовах глобального регулювання міжнародної торгівлі займались Н. Аль-Абабне, А.

Осмонова, І. Думанська, П. Матковський, А. Каліновський [1], З. Хан, М. Кундхар, Н. Азіз, У. Алі, Л. Тяньджун [7], М. Коппенберг, М. Боззола, Т. Дальхаус, Ст. Хірш [9], Н. Коробова, В. Маргасова [10], В. Коваль, М. Зось-Кіор [11], Н. Вдовенко, І. Кукса, В. Ільїн, М. Сахацький [21]. Вони сходяться в одній думці та акцентують увагу на вільній торгівлі, оскільки для України – це можливість збільшити експорт та на рівних умовах конкурувати з іншими країнами, розширювати коло партнерів та диверсифікувати поставки для зменшення ризиків у разі обмеження доступу до ринків, залучення нових технологічних та інноваційних рішень з країн ЄС, зниження нетарифних бар'єрів у торгівлі, покращення доступу до якісного імпортного обладнання, насіння, засобів захисту рослин тощо, збереження суверенітету в зовнішньоекономічній політиці.

Формулювання цілей дослідження. Метою статті є дослідження стимулів нарощування експортного потенціалу аграрного сектора економіки України в умовах глобального регулювання міжнародної торгівлі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основою нарощування експортного потенціалу аграрного сектора є забезпечення національної продовольчої безпеки та задоволення попиту населення за групами сільськогосподарської продукції. Продовольчу кризу найчастіше пов'язують зі стрімким зростанням населення планети та нерациональним використанням природних ресурсів, зниженням рівня екологізації економічного розвитку. Більшість країн зосередили увагу на інвестуванні у прибуткові та швидкоокупні галузі економіки, тоді як аграрний сектор фінансувався здебільшого за залишковим принципом. Ця проблема є особливо важливою для сільськогосподарських виробників, оскільки сучасні глобалізаційні процеси світової економіки посилюють конкуренцію як на зовнішніх, так і на внутрішніх ринках. Основною формою реалізації експортного потенціалу аграрного сектора є європейський експорт. Це означає, що українські експортери сільськогосподарської продукції орієнтуються на стандарти якості ЄС, оскільки ринок ЄС є основним ринком збуту української сільськогосподарської продукції. Угода між Україною та ЄС інституціоналізувала преференційні умови міжнародної торгівлі, але європейські стандарти якості є обов'язковими для тих компаній, які експортують продукцію до країн ЄС. Відповідність європейським стандартам якості продукції значно

підвищує експортний потенціал українських аграрних компаній [14].

Ескалація експортного потенціалу аграрного сектора має вирішальне значення у зв'язку з можливостями збільшення валютних надходжень, а також необхідністю фінансування імпорту стратегічних ресурсів, розв'язання питань забезпечення позитивного сальдо платіжного балансу країни, вирішення проблеми зменшення тиску зовнішньої заборгованості та створення нових робочих місць. Втілення в життя принципів ефективного глобального регулювання міжнародної торгівлі можливе за наявності відповідної зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів аграрного сектора [19]. Серед факторів впливу на стратегію аграрного сектора Ю. О. Коновалов відзначає забезпечення необхідного рівня конкурентоспроможності продукції для існуючих і перспективних глобальних маркетингових ніш [8]. Пошук та ліквідація «вузьких місць» є важливим завданням глобального регулювання аграрного сектора економіки [15]. Тому ескалація експортного потенціалу аграрного сектора є ключовим завданням міжнародної торгівлі для поглиблення міжнародного поділу праці та глобальних торговельних потоків.

В умовах воєнного стану традиційна парадигма зовнішньоторговельної політики України не відповідає геополітичним вимогам країн, оскільки зазвичай охоплює лише стандартні інструменти регулювання експортно-імпортних операцій. Це питання особливо актуальне для України, оскільки конкуренція за лідерські позиції на світовій арені є високою. Крім того, цифрові трансформації вимагають змін у зовнішньоторговельній політиці країни, яка знаходиться в торговельних відносинах з ЄС. Це додатковий крок до вступу в Європейський Союз та можливість відкрити нові ринки.

За умов впливу глобальних економічних чинників спостерігається поглиблення лібералізації зовнішньоекономічної сфери та зростання конкурентного тиску з боку суб'єктів аграрного сектора економіки світового рівня. Нарощування експортного потенціалу аграрного сектора економіки передбачає виробництво продовольства за новими технологіями та вихід на нові ринки, які до цього були недоступними. Перед виходом на нові глобальні ринкові сегменти проводиться ідентифікація можливостей окремих галузей із оцінкою цільових параметрів експортної діяльності, які раніше були не ідентифіковані для виходу на міжнародний ринок.

Модернізовані технології у виробничих потужностях із поглибленою інноваційною сферою для виробництва нових видів продукції змінюють параметри споживчого попиту, що пов'язані із стратегією диверсифікації та дозволяють нівелювати обмеження у деяких видах експортованої продукції

аграрного сектора. Через пропозицію на ринку більш розширеного асортименту експортної продукції, яка генерує достатній обсяг валютного доходу, особливо коли спостерігається зниження світових цін на окремі види продовольства, відбувається зміна організації експортної інфраструктури аграрного сектора економіки на глобальний вектор розвитку за допомогою окремих послуг агенцій експортного й логістичного спрямування (забезпечення інформації щодо сприятливих можливостей на світовому ринку та втілення в життя регуляторних програм стимулювання збуту продукції шляхом зміцнення конкурентних позицій на ринку), які посилюють аграрну сферу в системі глобального регулювання міжнародної торгівлі.

Основними чинниками успіху реалізації програм стимулювання розвитку експортних ринків, що координуються спеціалізованими агенціями є регуляторні інструменти експортної політики, які підтримують інтереси національних товаровиробників і споживачів аграрної продукції. Вони забезпечують оптимальний розподіл продовольства між окремими ринковими сегментами та сприяють збільшенню прибутку виробників продукції аграрного сектора.

Проте, експортери, які не консолідуєть свою присутність на міжнародних ринках, зазвичай не мають необхідних обсягів ресурсів для здійснення заходів стимулювання збуту продукції на експорт. Інноваційні логістичні технології спеціалізованих агенцій експортного спрямування дозволяють забезпечити високий рівень конкуренції, точність і деталізацію ринкової інфраструктури, а також доступ до ринків виробників, які географічно віддалені й не мають достатньої логістичної сили. Застосування агенціями експортно-логістичного спрямування галузевої стратегії, сприяє відновленню експортної політики тих країн, де територіально розірвані логістичні ланцюги через воєнні конфлікти та де існують розрізненні інтереси між суб'єктами експортно-імпортних операцій.

Індикатором підвищення рівня глобальної міжнародної торгівлі може бути ріст ресурсовіддачі (або обсягу виробництва продукції) за галузями. Тому, в основі методологічних засад визначення експортних позицій суб'єктів аграрного сектора країни на міжнародному ринку можна вважати сучасні принципи теорії конкурентних переваг. Якщо в певній галузі спостерігаються вищі темпи зростання рівня ресурсовіддачі (або обсягу виробництва експортної продукції), ніж в інших галузях, то можна говорити про те, що перша зміцнює конкурентні позиції порівняно з іншими галузями. Отже, незважаючи на наявність воєнного конфлікту в певній країні, критерії глобального логістичного спрямування стимулюють нарощування експортного потенціалу аграрного сектора в країнах світу та забезпечують підтримку

конкурентних переваг суб'єктів експортної продукції на міжнародному ринку через регламенти якості продовольства в альянсі логістичних мереж.

Для досягнення успішного розвитку ринку експортної продукції аграрного сектора необхідно оптимально поєднувати стимулювання активності суб'єктів ринку та регулятивну діяльність держави щодо експортної політики, оскільки з поглибленням інтегрування країни до світової системи господарювання помилка навіть в окремій складовій механізми забезпечення глобальних конкурентних позицій суб'єктів аграрного сектора на міжнародному ринку, за умови використання послуг спеціалізованих агенцій експортного й логістичного спрямування, завдає суттєвої шкоди суспільству [3].

Успіх експортної діяльності суб'єктів аграрного сектора на міжнародному ринку неможливо забезпечити тільки за допомогою звичних методів регулювання торговельної політики в межах однієї країни, які мають імпульсивний вплив на економіку та здійснюють тимчасове «переміщення» економіки в якісно нові умови, і, насамперед, кількісними параметрами (наприклад, у контексті експортної політики – підвищення або зниження митних тарифів) [3]. Проте, з позиції впливу однієї держави на міжнародну торговельну політику, виокремлюють два її види на ринку аграрної продукції: вільна торгівля та політика протекціонізму. Проте, досить актуальними є критерії операційної і державно-політичної моделі міжнародної торгівлі в межах аграрного сектора економіки країн (рис. 1).

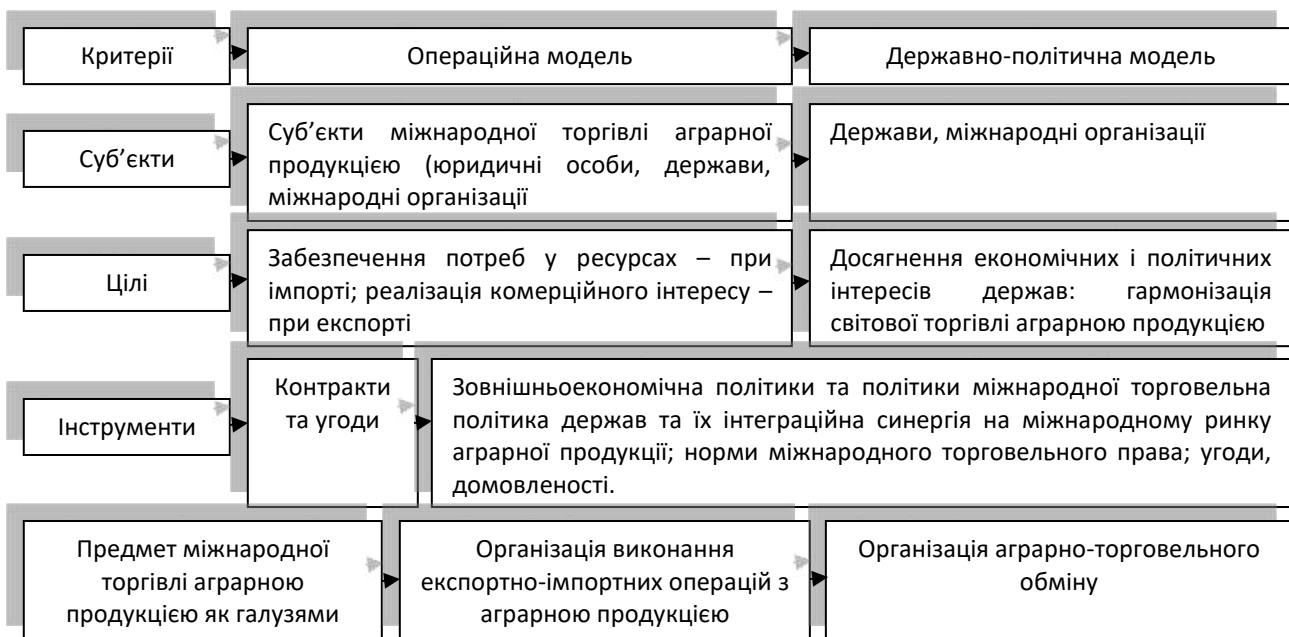

Рисунок 1 – Моделі міжнародної торгівлі аграрною продукцією

Джерело: побудовано за даними [3]

Процес обміну аграрною продукцією між різними державами, міжнародними організаціями є особливістю вільної торгівлі, або ж операційної моделі. Проте, в процесі обміну аграрною продукції між країнами, у яких розроблено власну експортну політику, формується модель протекціонізму, або державно-політична модель міжнародної торгівлі. Політика помірною протекціонізму є найбільш прийнятною моделлю у взаємовідносинах між суб'єктами національного аграрного ринку зі світовим ринком, оскільки вона передбачає поєднання політики фритредерства (вільної торгівлі; операційна

модель) та помірною застосування протекціоністських заходів (державно-політична модель), а саме – експортних регуляторів. Варто зазначити, що розвиток експортних регуляторів тісно пов'язаний із функціональною системою економічних взаємовідносин між суб'єктами господарської діяльності та окремими країнами на міжнародному ринку аграрної продукції.

На рис. 2 наведено основні напрями експортної політики у системі глобального регулювання міжнародної торгівлі аграрною продукцією.

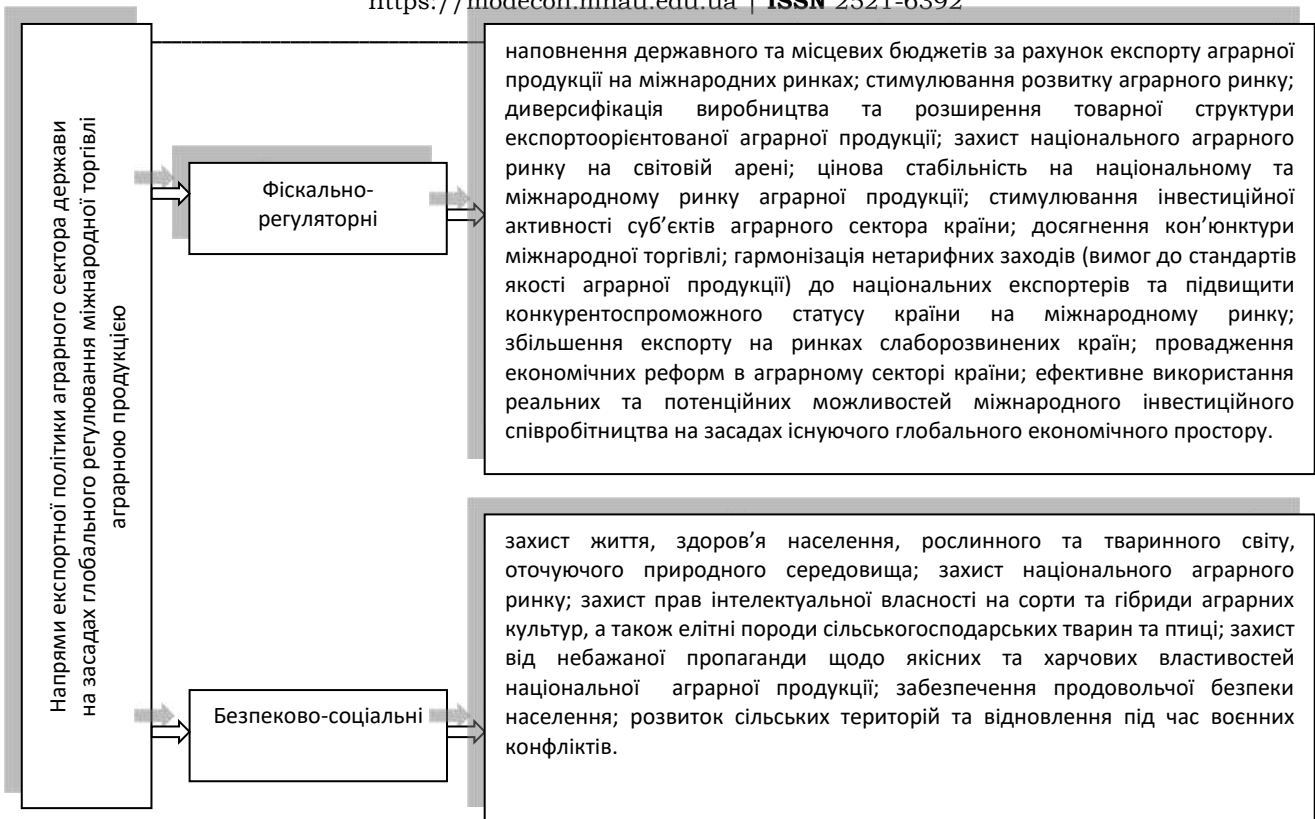

Рисунок 2 – Напрями експортної політики аграрного сектора держави на засадах глобального рулювання міжнародної торгівлі аграрною продукцією

Джерело: власні дослідження

Модель вільної торгівлі нівелює будь-які державні обмеження (закритою економічної системи аграрного сектора) щодо експорту аграрної продукції з високою кон'юнктурою та запобігає втраті генеративних властивостей експортного потенціалу. Необхідність в оцінюванні експортного потенціалу аграрного сектора економіки обумовлена динамічною зміною його кількісних та якісних параметрів, що найбільш поширені на міжнародному ринку та мають циклічно-динамічний характер при зміні обсягу та структурної спеціалізації експорту аграрної продукції.

Оцінювання експортного потенціалу аграрного сектора економіки за показниками, що відображають його середовище та реальні можливості за галузевим напрямом розподілу продукції представлено на рис. 3.

Обрання сукупності методів аналізу формує стратегічне бачення процесу оцінювання.

В умовах війни основними викликами, що обмежують розвиток експортного потенціалу аграрного сектора України є такі:

- дефіцит фінансових ресурсів для стабільного ведення господарської діяльності аграрних виробників, через зростання собівартості виробництва. У 2022 р. 21% суб'єктів галузі сільського, лісового та рибного господарства одержали збиток (у 2021 р. – 11 відсотків). Рівень рентабельності господарської діяльності у 2022 р. становив 14,1 % (у

2021 р. – 37,8 відсотків). Обсяг капітальних інвестицій у сільське, лісове та рибне господарство у 2022 р. становив 1302,25 млн дол, що на 26,1% менше ніж в 2021 році. [18].

- дефіцит трудових ресурсів у аграрному виробництві. Внаслідок бойових дій частина працівників агропідприємств та фермерів була вимушена не тільки припинити економічну діяльність в аграрному секторі, а й покинути власні домівки. Понад 150 тис. чол. фермерів (працівників) продовольчої системи безпосередньо постраждали від війни та були змушені мігрувати. Вимушене переміщення населення, призов чоловіків до ЗСУ призводять до нестачі робочої сили та збільшення робочого навантаження на жінок [20]. Зазначимо, що 26% господарств-свиноферм відчувають нестачу в основному виробничому персоналі (технологи, ветеринари, оператори, керівники виробничих майданчиків), також відчувається дефіцит в допоміжних працівниках – слюсарів, електриків тощо. Відчувається 48% нестачі персоналу у суміжних галузях аграрного напрямку: водіїв, трактористів, механіків, агрономів тощо [5];

- руйнування інфраструктури виробництва, переробки та зберігання аграрної продукції та харчових продуктів. Ворог цілеспрямовано знищує зерносховища, продовольчі склади, логістичну інфраструктуру експортного постачання української

продукції, що знижує доходи агровиробників. В умовах труднощів зберігання врожаю та через брак електроенергії в осінньо-зимовий період 2022–2023 рр. це призвело до псування агропродукції і навіть втрати її частини. Наразі сумарна ємність зруйнованих зерносховищ дорівнює 8,2 млн тонн, а ємність пошкоджених зерносховищ – 3,25 млн тонн потужностей одночасного зберігання [13];
 - екологічні виклики. Через бойові дії та мінування території у 2022 р. агровиробники не могли

використати до 30% сільськогосподарських угідь для посіву (це більше 5 млн га). У 2023 р. 25% площі сільськогосподарських угідь були непридатними для використання [13]. Значних втрат земельних ресурсів зазнав аграрний сектор через руйнування Каховської гідроелектростанції.

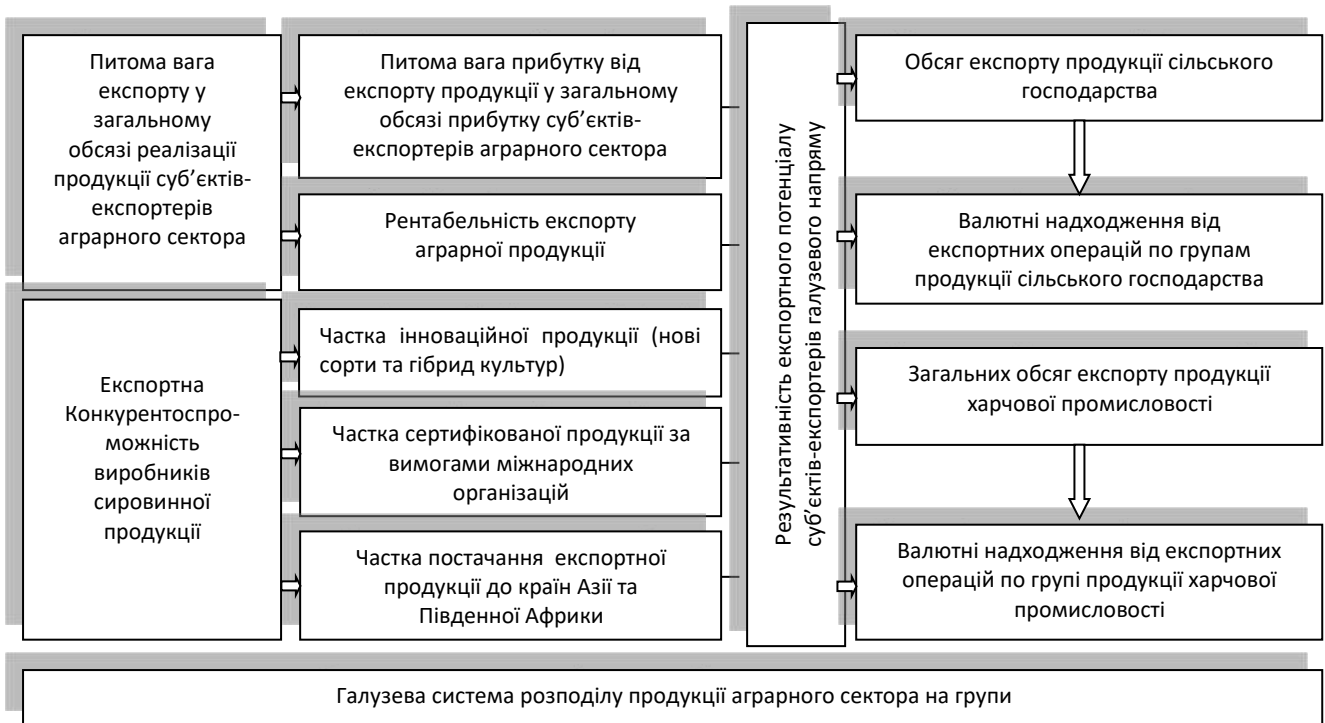

Рисунок 3 – Система показників для визначення величини експортного потенціалу аграрного сектора за галузевим напрямом розподілу продукції

Джерело: власні дослідження

Загалом аграрний сектор в умовах повномасштабної війни 2023 р. продемонстрував належну спроможність виробляти аграрну сировину та постачати її на міжнародний ринок. Сфера виробництва зерна має значні невикористані резерви експортного потенціалу аграрного сектору України та розвитку міжнародної торгівлі. У 2021 році найбільший обсяг експорту серед зернових продуктів складатиме пшениця. Його найбільша частка припадає на ринки Лівану в 2020 році (більше 90%), Тунісу (більше 50%), Пакистану (більше 50%) і Лівії (40 відсотків). Найбільші продажі української пшениці за

останні роки спостерігалися на ринку Єгипту (близько 3 млн тонн на рік), але імпорт з України становить лише 30% від загальних поставок пшениці в країну [6]. У 2019-2021 роках Україна посіла третє місце серед основних експортерів до країн ЄС, поступившись лише США (12,3 млрд дол) і Бразилії (11,7 млрд дол). Обсяг аграрного експорту України до країн ЄС у 2019 році склав 7,3 млрд дол. Позитивною тенденцією розвитку міжнародних торговельно-економічних відносин України є посилення ролі країн ЄС у двосторонній торгівлі зерновими продуктами, частка яких зростає не лише в експорті, а й в імпорті (рис. 4).

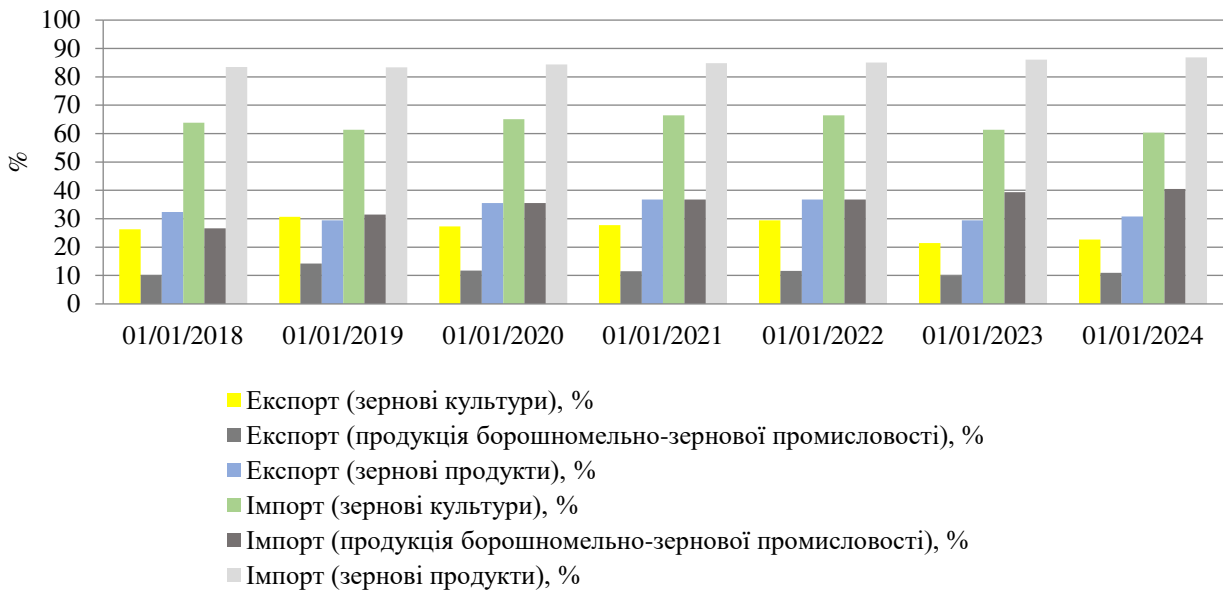

Рисунок 4 – Частка експорту зернових продуктів України в структурі експортно-імпортних операцій країн ЄС за 2017-2023 рр., %

Джерело: побудовано за даними [16]

Ринок країн ЄС є цільовим для суб'єктів зерновиробництва, оскільки характеризується не лише високим рівнем потужності та платоспроможності, а й еталонними стандартами конкуренції, забезпечення якості та безпечності харчових продуктів, їх спрямованістю на досягнення високого рівня експортної конкурентоспроможності зернової галузі України. Експорт зернових та

зернобобових у 2023 р. склав 3,9 млн тонн, що на 17% менше, ніж у 2022 р. (4,7 млн тонн). Підтримання місячних темпів експорту зерна в межах 3,5-4,0 млн тонн дозволило Україні повністю використати експортний потенціал аграрного сектору. У 2022-2023 рр. (тобто з 1 липня 2022 р. по 30 червня 2023 р.) Україна експортувала 48,9 млн тонн зернових і зернобобових культур (рис. 5).

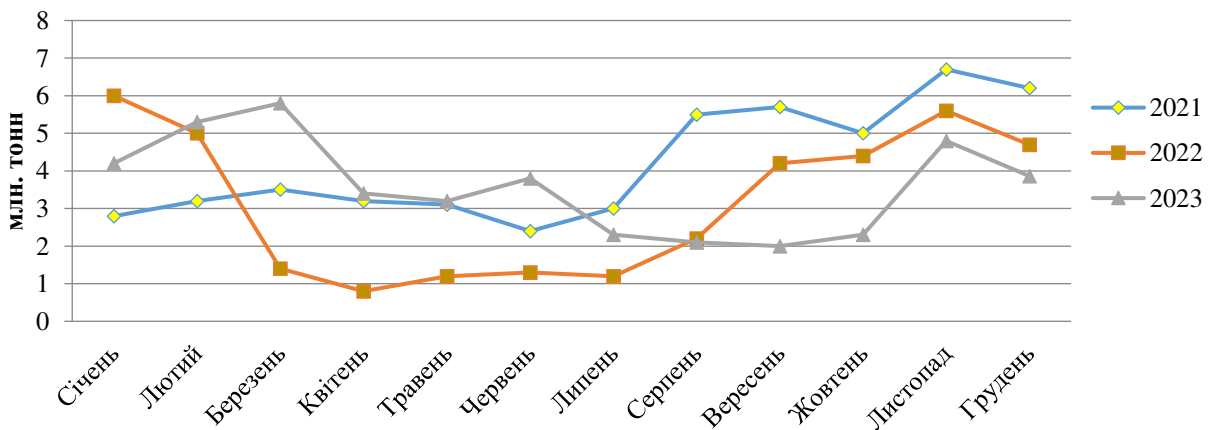

Рисунок 5 – Місячний транзит експортних партій зернових продуктів в Україну за 2021-2023 рр., млн тонн

Джерело: побудовано за даними [4]

У серпні після виходу Росії із зернової угоди Україна запропонувала судновласникам новий морський шлях східним узбережжям Чорного моря. Тоді п'ять кораблів, які були заблоковані в Україні з початку російського вторгнення, успішно покинули українські порти. У листопаді 2023 р. Україна спільно з британським урядом і пулом страхових компаній (Marsh McLennan і Lloyd's of London) створили спеціальний фонд страхування суден на 50 млн дол. У

2023 році зовнішньоторговельний обіг зернових продуктів з України до країн світу скоротився на 1,4% порівняно з 2022 р. і становив 98 млрд дол. Дефіцит торгівлі зерновими є значним і становить 26,4 млрд дол. Але такі зміни закономірні, враховуючи підлив Каховської ГЕС країною-агресором, що спричинило дефіцит води в промислових центрах України та блокування традиційних логістичних маршрутів у 2023 р. як морським, так і автомобільним шляхом.

Вартісний обсяг українського експорту зернових продуктів у 2023 р. скоротився на 18,7% порівняно з 2022 р. і становив 35,8 млрд дол. Це один із найнижчих показників за останні 10 років незалежності України. Дефіцит водних ресурсів фактично призвів до зупинки розвитку виробництва зерна. Водночас логістика продовжує залишатися ключовою проблемою українського експорту. Незважаючи на всі проблеми та виклики, Україна експортувала 99,8 млн тонн товарів. Проте це на 112

тис тонн більше, ніж у 2022 році. Цього вдалося досягти за рахунок зростання експорту за новим морським шляхом, уздовж територіальних вод країн-партнерів. Оскільки експорт новим морським коридором для України доступний не лише для зерна, а й для всіх товарів, для порівняння варто зазначити, що експорт металу та напівфабрикатів зріс на 40%, плоского прокату – на 45,3 відсотків. Загалом у 2023 р. морський експорт зріс на 1 млн тонн порівняно з 2022 роком.

Висновки. Таким чином, стратегічно спланований і тактично вивіреним процес розвитку системи та забезпечення високої ефективності інших видів діяльності, формування кадрової, ресурсної, інфраструктурної та матеріально-технічної системи для активізації експортно-імпорتنних операцій з реалізації продукції, зміцнює позиції суб'єктів сільськогосподарського виробництва в експортному ланцюжку міжнародного ринку з поглибленням практики міжнародної кооперації. Проте глобалізаційні зміни у розвитку експортного потенціалу аграрного сектору України мають значно ширший перелік негативних чинників, оскільки деякі аспекти експортної політики держави щодо посилення інтернаціоналізації внутрішнього продовольчого ринку мають ознаки ризику. Інтереси українських товаровиробників нівелюються під час динамічного сплеску фінансової допомоги Міжнародного валютного фонду та інших зацікавлених міжнародних партнерів у відновленні сільськогосподарського виробництва, оскільки останні намагаються витіснити українських товаровиробників з міжнародної торгівлі та з міждержавних об'єднань. Належна увага, планування та реалізація системи заходів із зазначених аспектів

вимагає більш виваженої та стратегічно орієнтованої експортної політики держави з метою реалізації власних зовнішньоекономічних можливостей. Необхідно активізувати експортний потенціал аграрного сектору України до країн Західної Азії, Західної та Північної Африки, Австралії, Океанії та Південно-Східної Азії. Оскільки експорт української сільськогосподарської продукції на ринки цих країн має різну сегментацію, така ситуація потребує: розвитку локальної інституційної інфраструктури, яка б підтримувала експорт зерна; усунення адміністративних перешкод при експорті зерна, особливо відмова від застосування засобів нетарифного регулювання; лібералізація митно-тарифного регулювання експорту зерна, що передбачає спрощене застосування експортних митних процедур та відшкодування ПДВ; реалізація в рамках Зернового коридору заходів міжнародного економічного співробітництва щодо підтримки експорту зерна (розвиток транспортно-логістичної інфраструктури, стандартизація та підвищення якості продукції, інформаційно-маркетингова та інша підтримка експорту, фінансова підтримка суб'єктів експорту для відшкодування частини кредитних витрат, страхування транскордонних ризиків)

Література:

1. Al-Ababneh H.A., Osmonova A., Dumanska I., Matkovskiy P., Kalynovskyy A. Analysis of export of agricultural products in the context of the global food crisis. *Agricultural and Resource Economics*. 2021. Vol. 7(4). Pp. 5-26.
2. Assessing the impact of war on G7 economies, Russia and Ukraine. EIU: Global economic outlook. 2022. URL: <https://onesite.eiu.com/campaigns/impact-of-war-ong7-economies-russia-and-ukraine>.
3. Бугас Н.В., Пилипенко Ю.А. Експортний потенціал в системі зовнішньоекономічної діяльності промислового підприємства. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну*. Серія: Економічні науки. 2015. № 6. С. 14-21.
4. Економіка України. 2023. URL: <https://ces.org.ua/ukrainian-economy-in-2023-tracker-overview/>
5. Половина свиноферм відчуває дефіцит персоналу. 2023. URL: <https://agroportal.ua/news/zhivotnovodstvo/polovina-svinogospodarstv-vi...>
6. Гуменюк Ю. В. Стратегії розвитку зернопродуктового підкомплексу агропромислового комплексу для забезпечення продовольчої безпеки країни та комплексного розвитку сільського господарства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2019. №2. С. 147-152.
7. Khan Z. A., Koondhar M. A., Aziz N., Ali U., Tianjun L. Revisiting the effects of relevant factors on Pakistan's agricultural products export. *Agricultural Economics–Czech*. 2020. Vol. 66. Pp. 527–541.
8. Коновалов Ю.О. Особливості зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств в сучасних умовах господарювання. *Митна безпека*. 2013. №2. С. 25-33.
9. Koppenberg M., Bozzola M., Dalhaus T., Hirsch St. Mapping potential implications of temporary COVID-19 export bans for the food supply in importing countries using precrisis trade flows. *Agribusiness*. 2021. Vol. 37(1). Pp. 25-43.

10. Korobova N.M., Margasova V.G. Optimization of market mechanisms in the sphere of economics of snail farming in Ukraine and the world. *Academic visions*. 2023. Vol. 22. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/603>.
11. Коваль В., Зос-Кіор М. (2023). Регулювання сільського розвитку для експорту органічної сільськогосподарської продукції в нових умовах розвитку міжнародної торгівлі та децентралізації. *Наукові записки Львівського університету бізнесу і права. Серія: «Економічна»*. 2023. №38. С. 331-337.
12. Mazaraki A., Melnyk T. (2022). World economy: challenges of the Russian-Ukrainian war. *Scientia Fructuosa*. 2022. Vol. 143(3). Pp. 4-35.
13. Небрат В. В. Реконструкція заради розвитку: зарубіжний досвід та українські перспективи. Київ: ДУ «Інститут економіки та прогнозування». 2023. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/08/Reconstruction-for-develop...>
14. OECD. Agriculture and fisheries. 2020. URL: <http://www.oecd.org/agriculture>.
15. Рябенко Л. І., Любич Б. Б. Об'єктно-орієнтоване управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства. *Вісник НУ «Львівська політехніка»*. Серія: «Менеджмент і підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку». 2013. № 769. С. 190-195.
16. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
17. Уряд затвердив прогноз економічного і соціального розвитку України на 2022-2024 роки. Міністерство економіки України. 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryadshvaliv-prognoz-ekonomichnogo-i-socialnogo-rozvitku-ukrayini-na-2022-2024-roki>.
18. The impact of the war on the profitability of agricultural production. Evaluation of the Global Fund for Disaster Risk Reduction and Recovery (GFDRR). (2022) URL: <https://minagro.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/viyni-na-prib...>
19. Топольницька Т.Б. Теоретичні основи організаційно-економічного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства. *Інноваційна економіка*, 2013. № 2. С. 84-88.
20. Кравченко В. Сутінки агрохолдингів: як війна змінить сільське господарство України. 2022. URL: <https://mind.ua/publications/20245288-sutinki-agroholdingiv-yak-vijna-z...>
21. Вдовенко Н.М., Кукса І.М., Льїн В.Ю., Сахацький М.М. Інноваційна стратегія формування системи управління безпекою інноваційного розвитку агропродовольчої галузі в умовах цифровізації. *Становлення ринкових відносин в Україні*. 2022. № 5(252). С. 26–33.
22. War in the Region. Europe and Central Asia Economic Update. Office of the Chief Economist. World Bank Group. 2022. URL: <https://www.worldbank.org/en/region/eca/publication/europe-and-central-asia-economic-update>.

References:

1. Al-Ababneh, H.A., Osmonova, A., Dumanska, I., Matkovskiy, P. & Kalynovskyy, A. (2021). Analysis of export of agricultural products in the context of the global food crisis. *Agricultural and Resource Economics*, 7(4), 5-26.
2. EIU: Global economic outlook. (2022). Assessing the impact of war on G7 economies, Russia and Ukraine. <https://onesite.eiu.com/campaigns/impact-of-war-ong7-economies-russia-and-ukraine>.
3. Bugas, N.V., Pylypenko, Yu.A. (2015). Export potential in the system of foreign economic activity of an industrial enterprise. *Bulletin of the Kyiv National University of Technology and Design. Series: Economic Sciences*, 6, 14-21.
4. Economy of Ukraine. (2023). <https://ces.org.ua/ukrainian-economy-in-2023-tracker-overview/>
5. Agroportal (2023). Half of pig farms experience a shortage of personnel. <https://agroportal.ua/news/zhivotnovodstvo/polovina-svinogospodarstv-vi...>
6. Humenyuk, Yu. V. (2019). Strategies for the development of the grain product sub-complex of the agro-industrial complex to ensure the country's food security and comprehensive development of agriculture. *Bulletin of the Khmelnytskyi National University*, 2, 147–152.
7. Khan, Z. A., Koondhar, M. A., Aziz, N., Ali, U. & Tianjun, L. (2020). Revisiting the effects of relevant factors on Pakistan's agricultural products export. *Agricultural Economics–Czech*, 66, 527–541.
8. Konovalov, Yu.O. (2013). Peculiarities of foreign economic activity of agrarian enterprises in modern management conditions. *Customs security*, 2, 25-33.
9. Koppenberg, M., Bozzola, M., Dalhaus, T. & Hirsch, St. (2021). Mapping potential implications of temporary COVID-19 export bans for the food supply in importing countries using precrisis trade flows. *Agribusiness*, 37(1), 25-43.
10. Korobova, N.M., Margasova, V.G. (2023). Optimization of market mechanisms in the sphere of economics of snail farming in Ukraine and the world. *Academic visions*, 22. <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/603>.
11. Koval, V., Zos-Kior, M. (2023). Regulation of rural development for the export of organic agricultural products in the new conditions of the development of international trade and decentralization. *Scientific notes of the Lviv University of Business and Law. Series: "Economic"*, 38, 331–337.
12. Mazaraki A., Melnyk T. (2022). World economy: challenges of the Russian-Ukrainian war. *Scientia Fructuosa*, 143(3), 4-35.
13. Nebrat, V. V. (2023). Reconstruction for development: foreign experience and Ukrainian perspectives. Kyiv: State University "Institute of Economics and Forecasting. <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/08/Reconstruction-for-develop...>
14. OECD. (2020). Agriculture and fisheries. <http://www.oecd.org/agriculture>.
15. Ryabenko, L.I., Lyubich, B.B. (2013). Object-oriented management of the enterprise's foreign economic activity. *Bulletin of the Lviv Polytechnic National University. Section: "Management and entrepreneurship in Ukraine: stages of formation and problems of development"*, 769, 190-195.
16. State Statistics Service of Ukraine. (2024). <http://www.ukrstat.gov.ua>.

17. Ministry of Economy of Ukraine. (2022). The government approved the forecast of economic and social development of Ukraine for 2022-2024. <https://www.kmu.gov.ua/news/uryadshvaliv-prognoz-ekonomichnogo-i-socialnogo-rozvitku-ukrayini-na-2022-2024-roki>.
 18. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine.(2022). The impact of the war on the profitability of agricultural production. Evaluation of the Global Fund for Disaster Risk Reduction and Recovery (GFDRR). <https://minagro.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/viyni-na-prib...>
 19. Topolnytska, T.B. (2013). Theoretical principles of organizational and economic support of the enterprise's foreign economic activity. Innovative economy, 2, 84-88.
 20. Kravchenko, V. (2022). Twilight of agricultural holdings: how the war will change the agriculture of Ukraine. <https://mind.ua/publications/20245288-sutinki-agroholdingiv-yak-vijna-z...>
 21. Vdovenko, N.M., Kuksa, I.M., Ilyin, V.Yu. & Sakhatskyi, M.M. (2022). Innovative strategy for the formation of a security management system for the innovative development of the agro-food sector in conditions of digitalization. Formation of market relations in Ukraine, 5 (252), 26–33.
 22. World Bank Group. (2022). War in the Region. Europe and Central Asia Economic Update. Office og the Chief Economist. <https://www.worldbank.org/en/region/eca/publication/europe-and-central-asia-economic-update>.
-

Ця робота ліцензована Creative Commons Attribution 4.0 International License